

Raportowanie ekologiczne w procesie inwestycyjnym

Dr inż. Jan Pałasz, Politechnika Śląska, Gliwice

1. Wprowadzenie

Raport ekologiczny jest narzędziem komunikacji i dialogu z różnymi zainteresowanymi stronami. Dawniej, raportowanie ekologiczne było dobrowolnym sposobem komunikacji przedsiębiorstwa z interesariuszami na temat efektów jego działalności środowiskowej. Obecnie niektóre formy i style raportowania ekologicznego są narzucone przepisami prawnymi obowiązującymi w danym państwie. Pojęcie „raportowania ekologicznego” („raportowania środowiskowego”) nie występuje w polskich przepisach prawnych. W świetle powszechnego dostępu społeczeństwa do informacji o środowisku i upowszechnienia systemów informatycznych istnieje więc potrzeba nie tylko zdefiniowania tego pojęcia, ale też określenia obowiązków użytkowników środowiska i organów administracji, jakie wynikają z obowiązujących w Polsce przepisów prawnych. W [1] podjęto próbę określenia, co należy rozumieć pod pojęciem „raportowanie ekologiczne”:

„... ustawowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska, organów administracji oraz innych jednostek organizacyjnych i osób fizycznych dotyczących zakresu i sposobu korzystania ze środowiska, stanu środowiska, wyników pomiarów emisji oraz wpływu na środowisko skutków realizacji planów, programów i planowanych przedsięwzięć”.

Raportowanie ekologiczne obejmuje zarówno użytkowników środowiska na etapie planowa-

nia przedsięwzięć ekologicznych, korzystania ze środowiska, likwidacji działalności gospodarczej oraz szeregu innych sytuacji (np. sporządzania okresowych sprawozdań przez zarządy gmin), jak też należy do obowiązków organów administracyjnych.

Jak zauważa prof. Zygfryd Nowak, „...problematyka raportowania ekologicznego rozwija się od kilku lat bardzo dynamicznie poprzez działalność naukową i publikacje w tym zakresie. Ewolucja idzie od ujęcia ekonomicznego – najstarszego, zawierającego w raporcie ekonomicznym także wskaźniki ochrony środowiska – poprzez ekologiczny, a ostatnio z uwzględnieniem czynnika społecznej odpowiedzialności, bez którego nie może być mowy o zrównoważonym rozwoju” [2].

2. Formy raportowania ekologicznego

W świecie istnieje duża różnorodność form raportów ekologicznych, różna motywacja i sposób sporządzania raportów, a także ich zakres i przyjęte wskaźniki oceny. Stąd, z punktu widzenia odbiorców raportów, wyróżniamy:

– raporty wewnętrzne – służące upowszechnianiu informacji o działaniach prośrodowiskowych danej jednostki wśród pracowników,

– raporty zewnętrzne – prezentujące informacje o efektach działalności środowiskowej danej jednostki innym zainteresowanym stronom.

Raporty zewnętrzne można z kolei podzielić na: obowiązkowe i dobrowolne. Wykonanie raportów zaliczonych do obowiązkowych wynika z obowiązku ich przekazywania do odpowiednich władz. Raporty dobrowolne wydawane są z inicjatywy samych jednostek organizacyjnych.

W procesie inwestycyjnym, zgodnie z ustawą z 3 października 2008 r. O udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227), występują trzy formy raportowania ekologicznego, określające prawne obowiązki użytkowników środowiska: raport z oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko (raport OOS), analiza porealizacyjna i przegląd ekologiczny [3]. Te formy raportowania ekologicznego należy zaliczyć do raportów zewnętrznych, obowiązkowych, mających na celu podanie do publicznej wiadomości informacji o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko na etapie jego planowania (raport OOS), po wykonaniu przedsięwzięcia (analiza porealizacyjna) i po określonym czasie użytkowania instalacji (przegląd ekologiczny). W każdym z raportów ekologicznych dokonuje się oceny ryzyka związanego ze szkodliwym oddziaływaniem przedsięwzięcia na zdrowie ludzi i środowisko przyrodnicze oraz proponowanych rozwiązań i podjętych działań dla zmniejszenia tego ryzyka do minimum. Od lat trwają próby ujednoczenia zasad rapor-

towania ekologicznego. M. Cichy, J. Baran i L. Kandora zwracają uwagę, że w ostatnich latach coraz większą popularność zyskuje Globalna Inicjatywa dotycząca Raportowania (Global Reporting Initiative – GRI) będąca wspólną inicjatywą UNEP i amerykańskiej organizacji pozarządowej CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economics) zmierzająca do poprawy jakości, rygorystyczności i zastosowalności raportowania w zakresie zrównoważonego rozwoju [4]. GRI wydało odrębną publikację zawierającą zasady raportowania, traktowane jako cele, do których należy dążyć. Zasady raportowania podzielone zostały na cztery grupy [4] :

1. Tworzące podstawy dla raportu:

- a) Przejrzystość (procesu, procedur, założeń);
- b) Włączanie interesariuszy w proces tworzenia raportu;
- c) Audytowalność – raportowane informacje powinny być zapisane, skompilowane, przeanalizowane i przedstawione w taki sposób, aby audytorzy mogli ocenić ich wiarygodność.

2. Dotyczące kwestii „co raportować”:

- a) Kompletność zawartych w raporcie informacji, którymi zainteresowani są interesariusze, w odniesieniu do zadeklarowanych granic raportowania i okresu czasu objętego raportowaniem;
- b) Istotność danych zawartych w raporcie dla jego użytkowników;
- c) Kontekst zrównoważonego rozwoju – ujęcie działań (na poziomie organizacji) w szerszym niż dotąd kontekście.

3. Związane z zapewnieniem jakości i wiarygodności raportu:

- a) Dokładność – osiągnięcie takiego poziomu dokładności raportowanych informacji, aby dać podstawy do wysokiego stopnia zaufania co do jakości danych i umożliwić podejmowanie pra-

widlowych decyzji na ich podstawie;

- b) Neutralność – raport musi ukazywać zarówno te pożądane, jak i niepożądane wyniki danej organizacji, bez tuszowania słabości i wybielania swojego wizerunku;
- c) Porównywalność – raportująca organizacja powinna zadbać, by kolejne raporty miały jednokowe granice, zakres i zawartość (np. zbiór wykorzystywanych wskaźników).

4. Dotyczące decyzji o dostępie do raportu:

- a) Klarowność – raport powinien być łatwy do zrozumienia i wykorzystania dla maksymalnie szerokiego grona odbiorców, mających różne oczekiwania i różne podstawy teoretyczne oraz doświadczenie zawodowe, umożliwiające prawidłową interpretację raportów;
- b) Określenie w czasie – powinien zostać jasno określony interwał czasowy, których raport dotyczy.

3. Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko

W procedurze OOS, stanowiącej wstępny etap postępowania inwestycyjnego, szczególnie istotne jest opracowanie dokumentu – raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. W [5] przedstawiono historię OOS w Polsce zwracając uwagę, że w przeszłości (ustawa z 31 stycznia 1980 r. O ochronie i kształtowaniu środowiska (tekst jednolity z 1994 r. Dz. U. Nr 49, poz. 196) ocena oddziaływania inwestycji na środowisko miała formę pisemnego opracowania, operatu wykonanego przez rzeczoznawcę wpisanego na tzw. „Listę Ministra” (a później na „Listę Wojewody”). Obecnie, OOS jest procedurą postępowania, a pisemne opracowanie nosi nazwę „raportu” o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, przy czym przez określenie „przedsięwzięcie” należy rozumieć nie tylko zamierzenie

budowlane, ale i inną ingerencję w środowisko mogącą mieć negatywny wpływ na bliższe lub dalsze otoczenie. I chociaż cel opracowania raportu pozostał praktycznie niezmienny, to jednak zakres jaki aktualnie obejmuje raport jest znacznie większy niż pisemne opracowanie zwane „oceną”. Wspomniana „ocena” dotyczyła wyłącznie skutków oddziaływania na środowisko zaprojektowanej już inwestycji budowlanej. Zakres, jaki obejmuje raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko – zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju – jest znacznie szerszy. Obejmuje on bowiem etap przygotowania i tworzenia planów, następnie przygotowań i działalności inwestycyjnej, okres użytkowania instalacji (działalności produkcyjnej) oraz etap likwidacji przedsięwzięcia. Raport jest więc ważnym dokumentem: dla organów administracyjnych podejmujących rozstrzygnięcia, dla inwestora odnośnie wykonania inwestycji i problemów w jej realizacji, dla społeczeństwa o oddziaływaniu przedsięwzięcia na otaczające środowisko i zdrowie ludzi. Jest to opracowanie obejmujące szeroki zakres analityczny oddziaływań przedsięwzięcia na środowisko. Jego opracowanie wymaga (w znaczącej ilości przypadków) zaangażowania wielu specjalistów w zakresie określonych obszarów problemowych ochrony środowiska, jak też stosowania często skomplikowanych metod badawczych i unikalnej, drogiej aparatury pomiarowej. Można przypuszczać, że był to podstawowy powód zniesienia przez ustawodawcę ograniczeń odnośnie uprawnień, co do opracowania raportu i statusu rzeczoznawcy. Uprawnienia rzeczoznawców w zakresie określonych dyscyplin w ochronie środowiska wygasły z końcem 2000 r. Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 ze zm.) umożliwia zlecenie wykonania raportu praktycznie

każdemu. W krajach Wspólnoty Europejskiej raporty z OOS opracowują instytucje o ustalonym prestiżu zawodowym czy naukowym dysponujące wyspecjalizowanymi zespołami pracowniczymi i unikalną aparaturą badawczą. Do rzadkości należy ich opracowanie przez indywidualnych specjalistów. W Polsce zlecenia na opracowanie raportu wygrywają małe, często jednoosobowe firmy, które za stosownym wynagrodzeniem „podzlecają” wykonanie fragmentów ekspertyz uczelniom, uznanym placówkom naukowym, ośrodkom badawczym itp. Zdaniem autora, nie jest to sytuacja prawidłowa, ale w naszej wolnorynkowej, „prawno-organizacyjno-finansowej” rzeczywistości, korzystna i wygodna dla każdej ze stron. Nowa ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227) w art. 66 ust. 1 uściśla, co powinien zawierać raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko. W odniesieniu do ustawy – Prawo ochrony środowiska nie wprowadzono istotnych zmian odnośnie zakresu raportu [6]. Rozszerzono zawartość dokumentu o wymóg opisu analizowanych wariantów rozwiązań przedsięwzięć, ze wskazaniem wariantu najkorzystniejszego dla środowiska. Uszczegółowiono, co ma zawierać raport w odniesieniu do przedsięwzięć I grupy (mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko). Dla dróg będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko wprowadzono wymóg określenia założeń do ratowniczych badań zidentyfikowanych zabytków znajdujących się na obszarze planowanego przedsięwzięcia oraz programu ich zabezpieczeń. Do wykonania raportu zobowiązuje wykonawcę (inwestora),

w formie postanowienia, organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, określając jednocześnie zakres raportu (Art. 63, ust. 4). Odmienne niż to było w ustawie – Prawo ochrony środowiska, zakres raportu ustala się **po** złożeniu wniosku o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (Art. 69, ust. 1), a nie – jak dotychczas **przed** wszczęciem postępowania o jej wydanie, ponieważ budziło to wątpliwości co do zgodności z zasadami ogólnymi postępowania administracyjnego. Każdy raport powinien zawierać streszczenie w języku niespecjalistycznym w odniesieniu do każdego z elementu omawianego w raporcie. Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, jako dokument zawierający informacje o środowisku i jego ochronie, zamieszcza się w publicznie dostępnych wykazach (art. 21, ust. 2, pkt. 16 wymienionej ustawy z 3 października 2008 r.). Wykonanie raportów, jak już wspomniano, można w zasadzie zlecić każdemu. Stąd, mimo ustawowego obowiązku zachowania określonego układu treści, reprezentują one bardzo zróżnicowany poziom. Na przykład, raporty opracowane przez placówki naukowe mają często formę opracowania naukowego o bardzo wysokich ambicjach i z racji specjalistycznego języka są często niezrozumiałe nawet dla dobrze zawodowo przygotowanego pracownika administracji publicznej. Nie każdy raport spełnia też wymóg poprawności i staranności wykonania. Pracownicy Wydziału Środowiska Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach na długo zapamiętają raport, w którym autor, mający ambicje rzeczoznawcy, dokonując oceny wpływu na środowisko projektowanego zakładu przeróbki lamp rtęciowych w Gliwicach napisał, że „... nie będzie zagrożenia dla otaczającego środowiska oparami rtęci,

ponieważ rtęć emitowana kominem o wysokości (...m) będzie, jako cięższa od powietrza, opadała wokół emitora i zostanie zaabsorbowana przez glebę” (sic!). To, co prawda, szczególnie kuriozalny przypadek i przykład wyjątkowej niekompetencji autora raportu, lecz przy nieograniczonej możliwości opracowania raportów, poziom wielu z nich musi budzić niepokój. Taka sytuacja wymaga szczególnej uwagi przy ich weryfikacji. Wiele konfliktów ekologicznych w kraju wywołanych było brakiem lub złym opracowaniem raportów. Do najczęściej występujących błędów osłabiających jakość raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko należy wymienić:

- opracowanie raportów na podstawie powielanego „wzorca” (ten sam układ treści, identyczne zdania, stałe fragmenty tekstu, a nawet przepisane całe rozdziały),
- niewłaściwie przygotowany i niespójny raport, będący najczęściej kompilacją, „zlepkiem” materiałów opracowanych i przygotowanych przez różnych autorów,
- pokrętnie wnioski i uzasadnienia, manipulacja danymi – wzbudzające podejrzenie, że raport został wykonany według „życzenia” zlecciodawcy,
- w przypadku jednoczesnej realizacji kilku przedsięwzięć, nieuwzględnienie łącznego ich oddziaływania,
- brak przedstawienia wariantów rozwiązań przedsięwzięć i ich analizy,
- pomijanie niektórych dostępnych wariantów rozwiązań,
- brak propozycji odpowiednich działań kompensujących lub minimalizujących skutki oddziaływań,
- słabe wykorzystanie w sporządzeniu raportu już istniejących merytorycznych opracowań literaturowych i zawartych w nich zalecanych metod analitycznych,
- brak oceny oddziaływania na obszar NATURA 2000,

- nieumiejętne przedstawianie streszczenia w języku niespecjalistycznym,
- niska jakość raportu będąca wynikiem braku określonych pomiarów, badań i analiz.

4. Analiza porealizacyjna

Zgodnie z art. 82, ust. 1, pkt. 5 ustawy z 3 października 2008 r. O udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227), w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach wydawanej po przeprowadzeniu OOS, właściwy organ może nałożyć na wnioskodawcę obowiązek przedstawienia tzw. analizy porealizacyjnej, określając jej zakres i termin przedstawienia. W analizie porealizacyjnej dokonuje się porównania ustaleń zawartych w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko i w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w szczególności ustaleń dotyczących przewidywanego charakteru i zakresu oddziaływania na środowisko oraz planowych działań zapobiegawczych z rzeczywistym oddziaływaniem przedsięwzięcia na środowisko i działaniami podjętymi dla jego ograniczenia. Z przeprowadzonej analizy może się bowiem okazać, że mimo zastosowanych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu (oczyszczalni ścieków, składowiskiem odpadów komunalnych, trasy komunikacyjnej, lotniska, linii i stacji elektroenergetycznej oraz instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej). Zachodzi wówczas konieczność ustanowienia obszaru ograniczonego użytkowania. Należy zaznaczyć, że obszar ograniczonego użytkowania dla przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco

oddziaływać na środowisko, lub innych obiektów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako takie przedsięwzięcie, tworzy sejmik województwa w drodze uchwały (art. 135, ust. 1 i 2 ustawy – Prawo ochrony środowiska). Dla pozostałych obiektów lub zakładów obszar ograniczonego użytkowania tworzy w drodze uchwały rada powiatu.

Analiza porealizacyjna to studia i badania, które mogą być pomocne przy: określaniu poprawności zastosowanych metod prognostycznych, wyborze środków zmniejszających niekorzystne oddziaływanie na środowisko, weryfikacji stosowanych metod oceny, zapobieganiu nieprzewidzianym zagrożeniom środowiska. Analiza porealizacyjna zapobiega powielaniu ewentualnych błędów oraz pozwala na lepsze rozpoznanie interakcji zachodzących w środowisku przyrodniczym. W rezultacie przyczynia się do podnoszenia jakości procesu OOS. Zasadniczą rolę odgrywa tu monitoring, czyli ewidencjonowanie cech i parametrów o charakterze przyrodniczym, społecznym i ekonomicznym związanych z oddziaływaniem określonej inwestycji. Według J. Jendrośki chodzi o kontrolę (monitoring) oddziaływań kumulatywnych, kontrolę efektywności zastosowanych środków łagodzących, sprawdzenie, czy zasady zrównoważonego rozwoju są zintegrowane z procesem OOS [7]. Wyróżnia się dwa rodzaje monitoringu: monitoring implementacyjny i monitoring oddziaływań. Zadanie „monitoringu implementacyjnego” polega na kontroli realizacji inwestycji i porównaniu prac konstrukcyjnych z ustaleniami zawartymi w wydanych pozwoleniach (decyzjach) i zatwierdzonej dokumentacji. „Monitoring oddziaływań” polega na pomiarach wielkości i intensywności oddziaływań związanych z realizacją i funkcjonowaniem inwestycji.

5. Przegląd ekologiczny

W myśl art. 237 ustawy – Prawo ochrony środowiska, w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania określonej instalacji na środowisko, organ ochrony środowiska może w drodze decyzji zobowiązać podmiot prowadzący instalację do sporządzenia i przedstawienia przeglądu ekologicznego. Przegląd ekologiczny to systematyczny, udokumentowany, okresowy i obiektywny proces oceny, podejmowany w celu określenia warunków przyrodniczych i oddziaływań na środowisko, będących rezultatem funkcjonowania określonego przedsięwzięcia, organizacji, instytucji [7]. Ma on wykazać w jakim stopniu systemy zarządzania i kierowania, formułowana polityka, strategie działania różnego rodzaju instytucji, organizacji państwowych i prywatnych, są dostosowane do wypełnienia zadań z zakresu ochrony środowiska i w jaki sposób realizują te zadania w praktyce. Przegląd ekologiczny jest formą raportu ekologicznego o oddziaływaniu na środowisko wyłącznie istniejącej (rzeczywistej) instalacji (obiektu). W Dyrektywie Rady 96/61/WE z 24 września 1996 r. w sprawie zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń, OJ L 257, z 10.10.1996 r. (tzw. dyrektywa IPPC), instalację stanowi: „...stacjonarna jednostka techniczna, gdzie prowadzi się jedno lub więcej działań wymienionych w aneksie I (do Dyrektywy) oraz wszystkie inne bezpośrednio związane działania, które mają techniczny związek z działaniami prowadzonymi w tym miejscu, i które mogłyby mieć wpływ na emisję i zanieczyszczenie” [8]. W polskiej ustawie – Prawo ochrony środowiska przez instalację rozumie się (art. 3 ust. 6):

- a) stacjonarne urządzenie techniczne,

b) zespół stacjonarnych urządzeń technicznych powiązanych technologicznie, do których tytułem prawnym dysponuje ten sam podmiot i położonych na terenie jednego zakładu,

c) budowle niebędące urządzeniami technicznymi ani zespołami, których eksploatacja może spowodować emisję.

W odniesieniu do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, przez instalacje rozumie się również budynki oraz obiekty małej architektury (art. 164 ust. 1a).

W decyzji, organ właściwy do jej wydania może ograniczyć zakres podmiotowy przeglądu. art. 238 ustawy – Prawo ochrony środowiska wymienia, co powinien zawierać przegląd ekologiczny instalacji kwalifikowanej jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. W przypadku, jeżeli negatywne oddziaływanie wynika z funkcjonowania instalacji, która nie jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, organ właściwy do nałożenia obowiązku sporządzenia przeglądu określa (art. 240), które z wymagań stanowiących zakres podmiotowy przeglądu, wymienionych w art. 238 ustawy – Prawo ochrony środowiska, należy spełnić. Dodatkowe wymagania, jakie powinien spełnić przegląd ekologiczny może ustalić minister właściwy ds. środowiska w drodze rozporządzenia (art. 242, ust. 1). Jeżeli przegląd ekologiczny dotyczy drogi, linii kolejowej, linii tramwajowej, lotniska lub portu, obowiązek sporządzenia przeglądu spoczywa na zarządzających tymi obiektami (art. 241, ust. 2). Z przeprowadzonego przeglądu ekologicznego może wynikać konieczność ustanowienia obszaru ograniczonego użytkowania. Wówczas do opracowania powinna być dołączona kopia mapy ewidencyjnej (poświadczona przez właściwy organ) z zana-

czonym przebiegiem granicy obszaru, na którym konieczne jest utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania (art. 241a ustawy – Prawo ochrony środowiska). Wnioski z przeprowadzenia przeglądu ekologicznego mają służyć do konstruowania programu działań na rzecz ochrony środowiska w badanej jednostce organizacyjnej.

6. Podsumowanie

Pojęcie „raportowania ekologicznego” chociaż nie występuje wprost w polskich przepisach prawnych, stanowi jednak ważną formę oceny i udostępniania społeczeństwu i organom administracji informacji o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko na każdym etapie realizacji procesu inwestycyjnego: raport OOS – na etapie planowania przedsięwzięcia, analiza porealizacyjna, po wykonaniu inwestycji, a przegląd ekologiczny po określonym czasie użytkowania instalacji. Wymienione raporty należy więc zaliczyć do grupy obowiązkowych raportów tworzonych nie tylko dla administracji i inwestora, ale głównie na potrzeby opinii społecznej. W praktyce, raporty ekologiczne różnią się poprawnością i starannością ich wykonania co zdecydowanie wpływa na ich jakość i odbiór społeczny. Nie zawsze też zastosowane przy opracowaniu raportu wskaźniki efektów działalności środowiskowej są spójne. Często nie odzwierciedlają one rzeczywistych efektów działalności i poprawy skuteczności ekologicznej. Te uwagi dotyczą zarówno raportów sporządzanych w zarządzaniu środowiskowym, jak też omówionej dokumentacji przygotowywanej w procedurze inwestycyjnej. Wydaje się, że w miarę upływu czasu wyższa świadomość ekologiczna społeczeństwa i coraz lepiej egzekwowane przepisy prawne, szczególnie w zakresie procedur postępowania i dostępu do informacji

o środowisku, pozwolą na poprawę jakości i dalsze doskonalenie raportowania ekologicznego, a tym samym i procesu inwestycyjnego.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Ciesielska M., Nowak Z., Pałasz J., Raportowanie ekologiczne – prawne obowiązki uczestników zarządzania środowiskiem w Polsce. „Czysta Produkcja & EKO – Zarządzanie” Nr 3 (30) lipiec – wrzesień 2004 r. Wyd. Stowarzyszenie „Polski Ruch Czystszej Produkcji”. Katowice 2004, s. 9–13
- [2] Nowak Z., Raportowanie ekologiczne. „Czysta Produkcja & EKO – Zarządzanie”. Publikacja Stowarzyszenia „Polski Ruch Czystszej Produkcji” Nr 3 (30) lipiec – sierpień 2004. Katowice, 2004, s. 2
- [3] Pałasz J., Raportowanie ekologiczne – raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, analiza porealizacyjna, przegląd ekologiczny. „Problemy Ekologii” Nr 4 (76) lipiec – sierpień 2009. Wyd. Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hłonda w Mysłowicach, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu, s. 173–176
- [4] Cichy M. J., Baran J., Kandora L., Raportowanie w zarządzaniu środowiskiem. „Czysta Produkcja & EKO – Zarządzanie”. Publikacja Stowarzyszenia „Polski Ruch Czystszej Produkcji” Nr 3 (30) lipiec – sierpień 2004. Katowice, 2004, s. 3–8
- [5] Gajdzik B., Pałasz J., Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (OOS) w działalności inwestycyjnej w świetle nowych wymagań prawnych. „Problemy Ekologii” Nr 2 (80) marzec – kwiecień 2009. Wyd. Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hłonda w Mysłowicach, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu, str. 61–67
- [6] www.mz.gov.pl – uzasadnienie do projektu ustawy z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227)
- [7] Jendrośka J., Ocena Oddziaływania na Środowisko (OOS) – fachowa ekspertyza czy procedura z udziałem społeczeństwa. Sytuacja w Polsce na tle tendencji światowych. Towarzystwo Naukowe Prawa Ochrony Środowiska, Wrocław 1997 r.
- [8] Pałasz J., Zintegrowane zapobieganie i ograniczanie zanieczyszczeń w świetle polskiego i wspólnotowego prawa ochrony środowiska. „Czysta Produkcja i EKO – Zarządzanie” Nr 2 (29) kwiecień – czerwiec 2004. Wyd. Stowarzyszenie „Polski Ruch Czystszej Produkcji”. Katowice 2004